

постійної уваги до теоретичних та практичних питань організації ефективного вивчення мов у національнооднорідній аудиторії. Великий досвід такої роботи набутий, зокрема, професором Н. Зайченко, яка є автором понад 80 наукових та науково-методичних праць з актуальних проблем мовознавства і лінгводидактики слов'янських мов, співавтором кількох оригінальних за концепцією навчальних посібників, зокрема “Практичного курсу з української мови для іноземців: усне мовлення” (К., 2004, 2005, 2006, 2009, 2011, 2012).

Зростання авторитету України в світі певною мірою залежить від кількості громадян зарубіжних країн, залучених до вивчення державної мови. Саме тому викладачі секції докладають чимало зусиль до вдосконалення методики викладання української мови іноземним студентам. Велика потреба в знанні іноземної мови (в тому числі нашими студентами-співвітчизниками) є очевидно, проте рівень володіння нею випускниками нашої академії нас не зовсім задовольняє. Тому перед викладачами кафедри іноземних мов на новому етапі її діяльності гостро постають питання вдосконалення методів ефективного навчання іншомовному спілкуванню, використання новітніх технологій, впровадження прийомів інтерактивного навчання, що підвищують мотивацію навчання, відкриваючи простір для творчого мислення.

Кафедри іноземних мов — лише 50, і вона завжди у творчому пошуку!

1. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* / [наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва]. — К.: Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. *Edward Batlej and others. Zanguage Policies for the World of the Twenty — First Century. UNESCO, — 1993.*

КАФЕДРЕ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ — 50

Александр Юденко

Аннотация. В статье освещаются этапы становления и полувековой деятельности кафедры иностранных языков, намечены пути усовершенствования организации учебного процесса по овладению студентами НАОМА иностранными языками, повышение их профессионального имиджа.

Ключевые слова: иностранные языки, учебный процесс, профессиональный имидж.

THE DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES IS 50 YEARS OLD

Oleksandr Yudenko

Annotation. The article clears up the stages of formation and 50-year activities of the department of foreign languages. The ways for improvement of the organization of the teaching process concerning the mastering students studying foreign languages at the National Academy of Fine Arts and Architecture, the increasing their professional image are drawn.

Key words: foreign languages, teaching process, professional image.

УДК

Світлана Смолянінова

старший викладач кафедри іноземних мов НАОМА

Особенности викладання іноземної мови на творчих факультетах

Анотація. У статті проаналізовані проблеми, які виникають у студентів творчих факультетів при вивченні англійської мови. Розглянуті методики й методи навчання, які сприяють усуненню їх і підвищенню якості навчання.

Ключові слова: методика, психологічні особливості, іноземна мова, підхід, методичні принципи, тренувальні вправи.

Починаючи з другої половини ХХ ст., методиці викладання іноземної мови приділялась значна увага. Було зроблено багато теоретичних висновків, які підтримувались практичними дослідженнями; проведені численні експерименти. На даний час існує велика кількість перевірених на практиці методик з уже проаналізованими висновками щодо їхніх позитивних та негативних рис.

У статті розглядається, які методи навчання найефективніше застосовувати, навчаючи іноземній (в даному випадку англійській) мові студентів творчих факультетів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Простежений зв'язок між психологічними особливостями студентів і сприйняттям матеріалу, зроблені висновки щодо покращення рівня знань і результативності навчання. Також досліджені проблеми, які виникають в процесі навчання, запропоновані засоби їх усунення. Практичне дослідження проведено на факультеті графічного дизайну.

У наші дні в розпорядженні викладача більше десятка різноманітних методик викладання і підходів. Крім того, є спеціально розроблені підручники, які супроводжуються рекомендаціями щодо їхнього застосування, іноді такими детальними, що виникає враження, ніби будь-яка людина зможе, використовуючи їх, навчити іноземній мові, навіть не замислюючись над теоретичною стороною питання. Це враження — помилкове. Практика показує, що, який би гарний підручник не був, група його може не сприймати, і якою би досконалою, загальноновизнаною не є методика, навчання може бути неефективним. Щоб запобігти таким розбіжностям між теорією і практичним результатом, потрібні детальні знання майже всіх підходів, застосовуваних упродовж тривалого часу. Це необхідно для того, аби вибрати оптимальну методику для навчання певної групи абітурієнтів. У свою чергу, для цього потрібно провести детальний психологічний аналіз і з'ясувати, які здібності й можливості має аудиторія, яку ми збираємось навчати.

Досвід роботи в академії засвідчує, що її студенти значно вирізняються серед студентів інших освітніх закладів. Головна відмінність полягає в

тому, що всі вони — творчі особистості. Всі вони мають неабиякі здібності, а більшість з них — справжній природний талант. Щоб втілити в життя свої задуми й проекти, вони постійно застосовують і розвивають навички візуалізації, уяву, креативність. Мозок весь час зайнятий роботою над оволодінням технікою зображення об'єктів реального оточення на папері, зберігаючи натуралізм і пропорції. Особисті спостереження автора цієї публікації доводять, що у значної частини студентів-творців відсутні філологічні здібності, при цьому, чим сильніше природний талант митця, тим складніше для цієї людини вивчити іноземну мову. Отож, викладач повинен бути уважним і старанно обдумати, як пристосувати вже існуючі методи й підходи для навчання такої аудиторії.

Інша загальна проблема — це відсутність внутрішньої мотивації, за результатами численних досліджень, є одним з найголовніших факторів успішного навчання і спрацьовує навіть тоді, коли у людини відсутні мовні здібності. Від студентів часом можна почути, що вони навчаються в академії не для того, аби вивчати іноземну мову; деякі кажуть, що за потреби можуть скористатися послугами перекладача; інші переконані, що вони зможуть висловити все, що потрібно, за допомогою жестів і обмеженої кількості слів. Але більшість студентів настільки завантажена завданнями за спеціальністю, що їм фізично не вистачає часу на вивчення іноземної мови, навіть якщо і є бажання.

Третя проблема — психологічна, і ґрунтується вона на двох попередніх. Іноді студенти, виходячи зі свого попереднього досвіду навчання, заздалегідь переконані, що вони не можуть, не вміють говорити іноземною мовою, не здібні опанувати граматику чи зрозуміти правила. Це спричинює напружену атмосферу під час уроку, викликає недовіру до викладача, підсвідому установку на безкорисність всіляких спроб.

По-четверте, у студентів-творців своєрідне бачення світу й життя, свій, унікальний, якщо можна так виразитися, менталітет, особиста фільтрація інформації, загальних світових новин. Те, що викликає інтерес у іншої молоді, їх не цікавить загалом. Це люди — більш духовно орієнтовані, ніж їхні ровесники, більш сформовані й зрілі.

Кращі сучасні оригінальні підручники видавництва Оксфорд та Лонгмен, якими користуються найдорожчі мовні школи міста Києва, для наших студентів не являють інтересу. Історії, на прикладах яких розглядається матеріал, вони сприймають як примітивні, спрощені або нудні. Через відсутність філологічних знань втрачається можливість пояснити граматичний матеріал, використовуючи мовні терміни, так, як це роблять, наприклад, вчителі української мови в школі. Дуже важко сприймається усне мовлення на слух (викладач або носій мови), тобто тривалі розповіді викладача на уроці небажані — краще обмежуватися репліками, які складаються з кількох речень. Якщо обсяг інформації більший, увага розсіюється, і матеріал перестає сприйматися.

Ще одна проблема навчального процесу — це те, що не існує жодної рівномірної групи: щоразу обов'язково один чи декілька студентів мають

високий (порівняно з іншими) рівень знань, деякі навпаки, мають низьку підготовку. Фактично доводиться навчати групу трьох рівнів одночасно. При цьому “вирівняти” її, як це зазвичай робиться в подібних ситуаціях, майже неможливо через вкрай обмежену кількість годин, відведених на навчання.

Беручи до уваги викладені вище обставини, ми дійшли висновку, що жоден з існуючих методів навчання застосовувати за даних обставин неможливо. Тобто, завдання викладача за даних умов — подолати зазначені вище складнощі й знайти відповідний підхід для усунення їх.

У наш час найбільшої популярності й широкого визнання здобув комунікативний підхід [2]. Головними принципами такого підходу є:

- спілкування мовою, що вивчається;
- використання автентичних текстів у навчальній ситуації;
- утворення можливості концентруватися не тільки на мові, а й на навчальній ситуації;
- використання власного досвіду учня як важливий внесок у навчальний процес;
- спроба пов'язати навчальну ситуацію з тією, що виникає за межами уроку.

На відміну від комунікативного підходу, попередні методи передбачали більше вивчення напам'ять, запам'ятовування мовних структур і слів. Головною вправою вважалося відпрацювання окремої лексичної одиниці. Вимова повинна бути не обов'язково такою, як у носія мови, але достатньо зрозумілою, прийнятний будь-який засіб, що допомагає учневі, особливо такий, що відповідає його інтересам та психологічно-віковим особливостям. Спілкування починається вже на елементарному рівні, але рідна мова використовується за необхідністю. Метою навчання є комунікативна, а не мовна компетентність.

Певний мовний рівень досягається на власних помилках, які навіть не завжди виправляє вчитель, в той час як у попередніх методиках помилки не дозволялися. Вчитель провокує мовну ситуацію, заохочуючи вживати мовні та лексичні одиниці, ще не відомі учням, а не обмежує її вже відомим матеріалом. Таким чином відбувається взаємодія учня не з мовною системою, а з живими реаліями. Комунікативний підхід вирізняється високим ступенем мотивації, оскільки чим цікавіше питання, тим більше виникає бажання його обговорити. Урок перестає бути нудним і повністю спланованим заздалегідь. Це, деякою мірою, є експромтом навіть для вчителя.

Майже всі принципи комунікативного підходу — це прийнятні для навчання в даній ситуації, однак їх все одно слід адаптувати. Студенти, як правило, сформовані особистості з певним життєвим досвідом. Вони одразу хочуть сказати багато і зазвичай, будь-яка спроба закінчується тим, що із семи слів, наприклад, з яких треба скласти речення, студент знає тільки одне. Найрезультативніше комунікативний підхід спрацьовує тоді, коли людина записує і запам'ятовує слова, що викликають особис-

тий інтерес, але це має сенс, якщо таких слів два чи три — не більше. На практиці існує дуже велика небезпека того, що майже будь-яка спроба спілкуватися закінчується розпачем і переходом на рідну мову. Завдання викладача полягає в тому, щоб вчасно передбачити таку ситуацію і спровокувати таку мовну тему, яка “під силу” даній групі. Надійніший спосіб зробити це — забезпечити студентів необхідними лексичними одиницями на дану тему.

Тут буде доречним пригадати метод викладання, який на початку 1970-х років розробив Чарлз Каррен [8]. Ця освітня модель отримала назву “Надання поради”. Суть цього інноваційного на той час методу полягає в тому, що вчитель ставиться до учнів не як до “класу”, а як до “клієнта”, потреби якого — найголовніше. Вчитель і учень об’єднуються у спробі взаємодії з метою полегшити навчальний процес і оцінити та ухвалити дії кожного індивідуума в групі. Таким чином знижується інстинктивний захист проти навчання, що притаманний дорослим, і стурбованість, яку вони відчувають. Вчителя починають сприймати як помічника, а не як “загрозу”. Цей підхід заохочує викладача бачити в учневі складну, цілісну індивідуальність. Зазвичай під час занять учні сидять, утворюючи коло. Рідна мова використовується, щоб домогтися взаєморозуміння. Якщо студент хоче щось сказати, висловлювання спочатку формується рідною мовою, а потім перекладається вчителем на мову, що вивчається. Учень повторює за викладачем. Ця техніка застосовується доти, поки студенти не набудуть уміння вільно оперувати новими лексичними одиницями і вживати їх у власних висловлюваннях незалежно від вчителя.

Зазначений метод заохочує студентів до більшої відповідальності за своє навчання, в процесі роботи утворюється атмосфера взаємної підтримки, довіри і взаємного порозуміння. Специфічні аспекти передбачають запис висловлювань студентів та подальше прослуховування їх з метою роботи з ними у сприятливих умовах, наприклад утворення нових речень і мовних структур (для цього практикується робота в мінігрупах), що базуються на записаному; запис розмови студентів. Для кращого аналізу запису викладач робить транскрипцію рідною студентам мовою. Студентів заохочують висловлювати свої почуття з приводу навчального процесу під час або після вправ і завдань, очікується розуміння з боку викладача.

Унікальність цього методу полягає в тому, що він один з перших був зосереджений на почуттях та враженнях учнів, поєднує принцип “поради” з навчанням і розрахований, насамперед, на дорослих, для навчання невеликих класів у комфортній атмосфері. Умови, в яких відбувається навчальний процес в академії сприяють використанню цього методу. У випадках, коли не вистачає аудиторій, урок проводиться в творчих майстернях, де студенти дійсно сидять, утворюючи коло. Єдине, що не бажано застосовувати, з метою економії часу, — це запис висловлювань студентів та подальше прослуховування їх.

Дуже багато корисного можна почерпнути з “природного” підходу, який розробили Стефен Крашен і Тресі Террел на початку 1980-х років [4]. Його найголовніші принципи — максимально розслабити аудиторію під час навчального процесу. Пріоритет віддається надбанню знань, а не “обробці” мови. Передбачається значний внесок викладача до навчального процесу. Підхід пропонує необхідність дотримання “мовчазної фази”, під час якої “перетравлюється” отримана інформація, і природного виходу отриманих знань у вигляді усного і письмового мовлення. Від самого початку на уроці використовується мова, що вивчається, але учням дозволяється використовувати й рідну мову. На початковій стадії викладач майже не виправляє помилок, головне — значення фрази, а не форма висловлювання. Превалюють комунікативні вправи: рольові ігри, діалоги, групова робота, дискусії тощо. Стадії цього підходу такі: допродуктивна (розвиток навичок); продуктивна (початок процесу мовлення, виправлення помилок базуються на значенні висловлювання, а не на формі); подовжена продуктивна (розвиток удосконаленого володіння мовою за допомогою різноманітних, складніших вправ).

Деякі аспекти природного підходу зазнавали критики, зокрема неможливість переходу до другої стадії водночас (кожна людина індивідуально виявляє набути знання і на це може бути потрібен тривалий час). Проте, особисті спостереження показали, що дуже важливо, принаймні стосовно нашої аудиторії, брати до уваги існування “мовчазної фази”, викладач вимагає від студентів отриманих знань, не доб’ється нічого і матиме помилковий висновок.

Як видно із вище викладеного аналізу, досягти певного рівня мовної та комунікативної компетенції складно. Щоб вивести студентів на стадію говоріння, дискусії, бесіди за темою, необхідно застосовувати вправи зовсім іншого плану. В британській методології вони отримали назву “drilling”, що означає “тренувати, відпрацьовувати, відробляти” [7]. Ці вправи беруть початок з аудіолінгвістичного методу, поштовхом до розвитку якого стала Друга світова війна, коли американці усвідомили необхідність швидкого оволодіння іноземною мовою, що було необхідно для військових операцій. Інакше кажучи, це був початок Інтенсивного навчання, або інтенсивних курсів. Насамперед розвивались навички усного спілкування, виникла потреба у високій комунікативній компетенції. Найголовніша мета аудіолінгвістичного методу — це досягнення комунікативної компетенції учнів. Але техніки, що застосовувались, аби зробити це за короткий час, здебільшого передбачали багаторазове повторення і тренування різноманітних мовних моделей для того, щоб досягти автоматичності, звичності в реакції — відповіді. Існувало переконавання, що рідна мова “перемагає” і заважає дорослій людині розмовляти іноземною. Щоб подолати цю проблему, пропонувалось замінити рідну мову новими мовними моделями і довести їх до рангу звички.

Основними принципами аудіолінгвістичного методу є такі:

- презентація нового матеріалу в формі діалогу;

- існує зв'язок між мімікою і запам'ятовуванням лексичних моделей;
- мовні структури вивчаються по одній, послідовно, методом практичного тренування і повторення;
- граматику майже не пояснюється і засвоюється за допомогою аналогій, а не детального пояснення;
- лексичні одиниці суворо обмежені і вивчаються в контексті;
- широко використовуються аудіювання і візуальна допомога;
- багато уваги приділяється вимові;
- рідна мова майже не використовується викладачем;
- гарні відповіді заслуговують на увагу з боку викладача і вирізняються з-поміж інших;
- викладач докладає багато зусиль, щоб навчити учнів розмовляти без помилок.

Вправи, які зазвичай використовують при цьому методі можна узагальнити таким чином:

- вивчення діалогів (із застосуванням міміки та ролей);
- зворотна побудова (викладач розділяє ряд на декілька частин, учні повторюють модель, починаючи з кінця речення, розширюючи його у зворотному порядку);
- повторення (необхідно швидко повторити фразу за викладачем);
- тренування ланцюжком (студенти запитують і відповідають один одному по черзі, ланцюжком);
- заміна однієї лексичної одиниці (в діалозі або в реченні замінюється одне слово і повторюється вже в новому варіанті);
- заміна декількох лексичних одиниць (попередня вправа);
- трансформація (перетворення запитання на твердження тощо);
- вправа “запитання — відповідь” (запитувати й відповідати слід правильно і швидко);
- “мінімальні пари” підбір пар слів, які відрізняються тільки одним звуком, що, зазвичай, може викликати труднощі), повторення слів і розрізнення звуків;
- заповнити діалог (в діалозі не вистачає слів, учні повинні знайти їх і вставити);
- граматичні ігри (використання граматичної структури в контексті та її багаторазове повторення).

За умови правильного застосування цього методу отримуємо дуже продуктивний результат. Завдяки багаторазовому тренуванню і відпрацюванню мовних структур, широкому вживанню міміки можна дуже швидко досягти тривалої комунікативної компетенції. Цей метод підтверджує прислів'я: “Чим більше практики, тим кращий результат”. Більшості людей, які вивчають іноземну мову, подобається те, що вони можуть правильно вимовляти слова і використовувати речення автоматично, не замислюючись.

Якщо 30% часу уроку приділяти зазначеним вправам можна значно покращити ефективність навчання і допомогти студентам набутти впев-

неності у своїх силах. Треба пам'ятати, що методологія — це, насамперед, особистий підхід до кожної групи, застосування накопиченого всевітнього досвіду в цій галузі, розвиток особистих здібностей викладача, розуміння ситуації й того, якими методичними принципами краще керуватися за даних обставин. Не треба відмовлятися від певної техніки чи методу, якщо він не спрацював на початку занять — краще подумати, що відбулося не так, і спробувати ще раз, або трохи змінити їх, обрати те, що більше підходить. Успішні викладачі використовують різноманітні прийоми в різних комбінаціях. Інколи стане в пригоді й відгук групи з приводу застосованої техніки навчання. Викладач — це, насамперед, не “керуюча влада”, а людина, яка є провідником, котрий полегшує процес навчання і допомагає учням пройти складний шлях вивчення іноземної мови.

1. Richards J. C. Approaches and methods in language teaching // Cambridge Language Teaching Library. — Cambridge, 2005. — P. 6–15.
2. Nunan D. Communicative language teaching. — Oxford, 1991. — P. 34–45.
3. Patsy M. How languages are learned. — Lightbrown, 2003. — P. 35–79.
4. Brown J. Key features of the language methods. — Longman, 1994. — P. 56–72.
5. Richards J. C., Renandya W. A. Methodology of language teaching: an anthology of current practice. — Oxford, 2001. — P. 21–76.
6. Gass S. M. Second language acquisition. — Oxford, 1999. — 86 p.
7. Larsen-Freeman. Techniques and principles in language teaching. — Longman, 1986. — 221 p.
8. Finnochiaro and Brumfit. Teaching methods. — Oxford, 1983. — 165 p.
9. Larsen-Freeman. Techniques and principles in language teaching. — Longman, 1986. — 251 p.
10. Richards and Rodgers. The key features of the direct method. — Oxford, 1986. — 345 p.
11. Brown H. D. Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy / 3rd Edition. — 2004. — P. 34–232.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НА ТВОРЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Светлана Смольянинова

Аннотация. В статье проанализированы проблемы, которые возникают у студентов творческих факультетов при изучении английского языка. Рассмотрены методики и методы обучения, которые благоприятствуют их устранению и повышению качества обучения.

Ключевые слова: методика, психологические особенности, иностранный язык, подход, методические принципы, тренировочные упражнения.

PARTICULARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR STUDENTS OF FINE ARTS DEPARTMENT

Svitlana Smolyaninova

Annotation. Problems, which the students of Art Faculties have difficulty in while learning a foreign language, are analyzed in this article. Methods and the ways of studying, which favor their elimination and improve the quality of studying process, are considered.

Key words: Methodology, psychological particularities, foreign language, approach, methodical principles, training exercises.